

بررسی رابطه بین استقلال حسابرِس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری

شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

زهرا قدیمی^۱، علیرضا اقبالی عموقین^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۰

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی رابطه بین استقلال حسابرِس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. قلمرو تحقیق حاضر که از نظر مکانی محدود به بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی سال‌های بین ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ بوده است. با توجه به روش حذف غربالگری تعداد ۱۳۲ شرکت به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب گردید. در نهایت به‌منظور بررسی هر یک از فرضیه‌ها از مدل‌های رگرسیونی استفاده گردید. بر اساس نوع روش تخمین مشخص شده طی آزمون‌های F لیمر و هاسمن، مدل‌های پژوهش برآورد گردید و نتایج تخمین برای هر یک از مدل‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های اصلی تحقیق بیانگر این است که، بین استقلال حسابرِس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. می‌توان برداشت کرد که استقلال حسابرِس مهم‌ترین ویژگی حرفه‌ای حسابرِس می‌باشد تأثیر بسزایی در قضاوت و گزارشگری حسابرِس دارد لذا با افزایش حسابرِس یقیناً کیفیت گزارشگری مالی نیز بهبود یافته و عملاً مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری بهبود می‌یابد.

کلمات کلیدی: استقلال حسابرِس ، مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، حسابداری، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیر دولتی مقدس اردبیلی، اردبیل
Zahra.ghadimi2389@gmail.com

^۲ دکتری حسابداری، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، Alireza.egbali@gmail.com

۱- مقدمه

در بازار سرمایه، اطلاعات حسابداری از مهم‌ترین اطلاعاتی است که به سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه کمک نماید. صورت‌های مالی به‌عنوان مهم‌ترین منبع اطلاعاتی برای انعکاس نتایج عملکرد و وضعیت مالی و جریان‌های نقدی واحدهای تجاری شناخته شده است. همچنین در بسیاری از تصمیمات مهم اقتصادی مانند خرید و فروش سهام، قیمت‌گذاری شرکت‌های دولتی برای خصوصی‌سازی، تصمیم‌گیری در مورد تقسیم سود نیز از اطلاعات صورت‌های مالی استفاده می‌شود. به زبان دیگر، اطلاعات صورت‌های مالی هسته‌ی اصلی این تصمیم‌گیری‌هاست که سایر اطلاعات در تکمیل آن مورد استفاده قرار می‌گیرند در واقع یکی از اهداف گزارشگری مالی، تهیه و ارائه اطلاعات، برای فراهم کردن مبنایی برای تصمیم‌گیری منطقی سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان می‌باشد. در این راستا اطلاعات باید مفید و مربوط بوده و توان اثرگذاری بر تصمیم‌گیری اقتصادی افراد را داشته باشد و منجر به بهترین تصمیم‌گیری شود (امیر آزاد و همکاران، ۱۳۹۷).

استقلال حسابرس برای اعتباربخشی به صورت‌های مالی و افزایش قابلیت اتکایی آن‌چنان ضروری می‌باشد که برخی وجود آن را بدیهی دانسته و استدلال بسیار اندکی برای الزام وجود آن نیاز است اگر حسابرس مستقل از مدیریت صاحب‌کار نباشد نظرش چیزی بر اعتبار صورت‌های مالی نمی‌افزاید صورت‌های مالی در اختیار سهامداران و سایر استفاده‌کنندگان از آن‌ها قرار می‌گیرند که معمولاً از نظر ذهنی و فیزیکی از واحد تجاری و مدیریت آن فاصله دارند آن‌ها وابسته به حسابرس هستند که باید کارشناسانه و به‌طور مستقل عمل کند هرچه حسابرس در کشف موارد غیرعادی شایستگی و استقلال بیشتری داشته باشد احتمال کشف و گزارش آن‌ها به سهامداران بیشتر خواهد بود لذا حسابرسان جهت اعتلای کیفیت خدمات خود به‌طور خاص و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی حسابرسی شده به‌منظور تعیین میزان قابلیت اتکای نظریه حسابرس به‌طور عام، همواره مسئله استقلال در حسابرسی را مدنظر دارند و این انتظار از حسابرسان وجود دارد که استقلال ظاهری و باطنی خود را حفظ نمایند (میشل و کیمینی، ۲۰۱۷).

اگر استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی و حسابداری، حساب‌برسان را مستقل از صاحب‌کار ندانند، هرگز به اطلاعاتی که آن‌ها حسابرسی کرده‌اند اعتماد نمی‌کنند و این امر موجب کاهش بار اطلاعاتی صوت‌های مالی شده و مربوط بودن ارزش اطلاعاتی سهام را کاهش می‌دهد؛ یعنی اگر حساب‌برس از صاحب‌کار مستقل نباشد، نظر او اعتبار صورت‌های مالی را افزایش نمی‌دهد. به همین دلیل، گفته می‌شود: استقلال، اساس خدمات اطمینان بخشی و شهادت دهی است. استقلال حساب‌برس بارها مورد بررسی قرار گرفته و عوامل تأثیرگذار بر آن شناسایی شده است. وجود برخی شرایط در فرایند گزارشگری مالی، امکان ارزیابی مستقیم کیفیت اطلاعات به وسیله استفاده‌کنندگان را بسیار مشکل می‌سازد تقاضا برای حسابرسی در فرایند گزارشگری که تحت شرایط تضاد منافع، پیامدهای اقتصادی بااهمیت، پیچیدگی فعالیت‌های اقتصادی و عدم دسترسی مستقیم انجام شود قابل توجیه است (میشل و کیمینی، ۲۰۱۷).

با افزایش استقلال حساب‌برس محتوای ارزش اطلاعات حسابداری بهبود می‌یابد. اگر اطلاعات حسابداری مالی گزارش شده کیفیت بالا داشته باشند انتظار می‌رود که بازار سهام چنین کیفیتی را در قیمت‌های سهام منعکس کرده و موجب افزایش مربوط بودن ارزش اطلاعات گردد. بنابراین برای اطمینان از آن‌که اطلاعات مالی حسابداری قدرت پیش‌بینی قیمت سهام را داشته باشند، حساب‌برس باید دارای استقلال کافی از صاحب‌کار باشند.

حال در این مطالعه به دنبال یافتن پاسخ به این سؤال که، بین استقلال حساب‌برس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

روند گسترش و پیچیدگی روزافزون سازمان‌ها در جهان پیشرفته امروزی، پیدایش عرصه‌های جدید کسب‌وکار و عملیات، تشدید رقابت، نوآوری‌ها و تغییرات سریع و مداوم فن‌آوری، توسعه تجارت الکترونیک و بروز انواع سوء جریانات و تقلب‌ها لزوم تغییر در شیوه‌های گزارشگری و ارائه اطلاعات مالی را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. زمانی اطلاعات

به صورت مطلوب ارائه می شود که بتوان استفاده کنندگان مربوط، نیازهای آنها، سطح پیچیدگی و از همه مهم تر توانایی آنها در پردازش اطلاعات را تعیین کرد. همچنین باید بین نیازهای متضاد برای افشای اطلاعات از یکسو و از سوی دیگر خلاصه کردن حجم بزرگی از داده ها، نوعی توازن مناسب به دست آمده باشد (باتجاریا و همکاران، ۲۰۱۰).

برای آن که حسابرس بتواند وظایف خود را به نحو شایسته انجام دهد، باید استقلال عمل کامل داشته باشد و به غیر از ملاحظات حرفه ای و فنی هیچ گونه ملاحظات و تأثیرات دیگری در چگونگی قضاوت وی نسبت به امور تحت رسیدگی و عقیده ای که در پایان حسابرسی در طی گزارش خود اظهار می نماید دخیل نباشد. صرف نظر از ضوابط قانونی که برای اطمینان داشتن از استقلال حسابرسان در موارد ویژه ای وضع شده است، به طور کلی به عهده حسابرس است که عواملی را که ممکن است به نحوی از انحاء استقلال عمل وی را در معرض خطر قرار داده و جدا از ملاحظات فنی، ملاحظات دیگری را در چگونگی قضاوت وی نسبت به امور تحت رسیدگی، و یا عقیده ای که در نهایت امر اظهار می نماید دخیل سازد شخصاً بازشناخته و آنها را برطرف کند و یا آنکه در غیر این صورت، یعنی چنان که نمی تواند استقلال حرفه ای داشته باشد، از پذیرش مأموریت حسابرسی در آن مورد به خصوص خودداری نماید (تحریری و پیری، ۱۳۹۹).

اگر حسابرسی به طور شایسته توسط افرادی انجام شود که از صلاحیت حرفه ای و استقلال لازم برخوردار نباشند و استفاده کنندگان به بی صلاحیتی حسابرس واقف باشند از گزارشات حسابرسی در تصمیمات خود استفاده نمی کنند و حسابرسی ارزش افزود ای نخواهد داشت ولی زمانی که علیرغم بی صلاحیتی حسابرس استفاده کنند اطلاعات ناآگاهانه بر روی اطلاعات و گزارشات اتکا می کند زیان بالقوه ناشی از این اتکا بسیار جدی تر است جدی تر بودن زیان به این دلیل است که قول قضاوت حسابرس و مستقل نبودن آن ممکن است منجر به تصمیم گیری غیر بهینه از اطلاعات که در باور استفاده کنند قابلیت اعتماد دارند حال آنکه این باور موجه نیست این امر سرانجام از اعتماد استفاده کنندگان نسبت به حسابرسی می کاهد و بر مربوط بودن ارزش اطلاعات تأثیر منفی دارد. (ریچاردو و همکاران، ۲۰۲۰).

با اشاره به مبانی نظری پیرامون تحقیق، حال به دنبال مرور بر چند پیشینه تحقیق مشابه داخلی و خارجی صورت گرفته شده در راستای موضع تحقیق به شرح زیر می‌باشیم: بیژن نیا و جهانشاد (۱۴۰۰) در تحقیقی به بررسی تأثیرگذاری جنسیت حسابرس بر رابطه بین استقلال حسابرس و کیفیت خدمات حسابرسی پرداختند. نوع این تحقیق توصیفی پیمایشی بوده و جامعه آماری این تحقیق کلیه اعضای جامعه حسابداران رسمی مؤسسات حسابرسی می‌باشد؛ که تعداد آن‌ها ۱۸۵۶ نفر می‌باشد. بدین منظور با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه ۸۲ نفر مشخص گردید که پرسشنامه بین حسابرسان که به روش خوشه‌ای انتخاب شده‌اند توزیع و جمع‌آوری گردید. نتایج این تحقیق تأثیر استقلال حسابرس بر کیفیت حسابرسی را مثبت ارزیابی نمود. کریم زاده و ستاره (۱۳۹۹) در تحقیقی به بررسی رابطه بین مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری و چرخه عمر شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. برای این منظور یک دوره پنج‌ساله بین سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۴ برای ۱۱۴ شرکت عضو بورس تهران انتخاب شد. نتایج حاکی از وجود ارتباط مستقیم و معنی‌دار بین سود هر سهم سال جاری؛ سود هر سهم سال گذشته؛ تغییرات سود هر سهم و ارزش دفتری هر سهم با متغیر وابسته چرخه عمر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. در عین حال شواهد کافی دال بر ارتباط معنی‌دار بین ارزش بازار هر سهم و چرخه عمر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران یافت نشد. تحریری و پیری (۱۳۹۹) به بررسی استقلال حسابرس: تحلیلی مقایسه‌ای از نگرش حسابرسان و مدیران مالی ایرانی پرداختند. برای بررسی برداشت حسابرسان و مدیران مالی از این مفهوم کلیدی، از تأثیر هفت شاخص اصلی بر استقلال حسابرس استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه‌های توزیع شده بین کلیه شاغلین در مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی ایران و مدیران مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۵ جمع‌آوری گردیده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که علیرغم وجود توافق کلی در مورد شاخص‌های تأثیرگذار بر استقلال حسابرس بین دو گروه حسابرسان و مدیران مالی، تفاوت معنی‌دار بین شدت و میزان تأثیر شاخص‌های مورد بررسی بر استقلال حسابرس بین دو گروه وجود دارد، به طوری که در مورد تمامی شاخص‌های هفتگانه برآمده از تحلیل عاملی حسابرسان شدت

بیشتری را قائل بودند. اسماعیلی (۱۳۹۷) تحقیقی با عنوان بررسی رابطه بین حسابداری ارزش منصفانه با مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام داد. نمونه آماری این تحقیق شامل ۸۴ شرکت در بازه زمانی ده‌ساله ۱۳۸۳-۱۳۹۲ است. نتایج تحقیق نشان داد که به‌کارگیری ارزش منصفانه با مدیریت سود رابطه مثبت معناداری دارد و درنهایت بین میزان استفاده از حسابداری ارزش منصفانه در بین صنایع مختلف تفاوت معناداری وجود دارد. شیائوبو هائو (۲۰۲۱) در تحقیقی به بررسی رابطه بین خدمات غیر حسابرسی و استقلال حسابرسی: شواهدی از شرکت‌های ذکرشده در چین پرداخت. به‌منظور دستیابی به این هدف، ۲۱۳ شرکت ذکرشده چینی در سال ۲۰۱۸ برای این مطالعه انتخاب شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که هیچ مدرکی در چین وجود ندارد که NAS بتواند استقلال حسابرسی را تضعیف کند و نیازی به چین برای وضع مقررات منع تأمین NAS نیست. ریچاردو و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی تأثیر استقلال حسابرسی بر مربوط بودن ارزش اطلاعات سود پرداختند. برای انجام این تحقیق از اطلاعات ۹۸ شرکت بین‌المللی اروپایی برای سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ استفاده شد. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از تحلیل رگرسیونی تلفیقی/ترکیبی استفاده شده است. نتایج نشان داد که هر چه مقدار استقلال حسابرسی بیشتر باشد باعث بهبود مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری می‌گردد. حسام و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری پرداختند برای این منظور اطلاعات شرکت‌های فعال حوزه خلیج فارس در فاصله زمانی ده‌ساله از ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۳ بررسی و ۱۸۲۰ سال - شرکت انتخاب شد. نتایج نشان داد که بین استقلال و اندازه هیئت‌مدیره با مربوط بودن ارزش اطلاعات رابطه مستقیم و همچنین بین دوگانگی وظیفه مدیرعامل و مربوط بودن ارزش اطلاعات رابطه‌ای یافت نشد. آنتونیو و گلوبیر (۲۰۱۸) در تحقیق تحت عنوان بررسی تأثیر افشای ریسک بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری پرداختند و در این بین آنان با بررسی ۱۰۰ شرکت از شرکت‌های برزیلی در بازه زمانی کوتاه‌مدت ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ به این نتیجه رسیدند که بین افشای ریسک و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری رابطه مستقیم وجود دارد، در حقیقت هرچقدر افشای ریسک

_____ بررسی رابطه بین استقلال حسابرِس و مربوط بودن ارزش اطلاعات ...

افزایش یابد درک سهامدار و سرمایه گذار از وضعیت شرکت بیشتر شده و تخمین مناسب تری نسبت به صورت های مالی منتشر شده نشان داده و تصمیمات با ریسک پایینی اتخاذ می کند.

۳- فرضیه های تحقیق

• بین استقلال حسابرِس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

۴- روش تحقیق

این تحقیق، از بعد رویکرد انجام تحقیق از نوع خردگرایانه، از بعد هدف از نوع تحقیقات کاربردی، از بعد ماهیت تحقیق از نوع تحقیقات مروری، از نوع ماهیت داده ها از نوع تحقیقات کمی، از لحاظ روش شناخت تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی همبستگی، از بعد نوع استدلال از نوع قیاسی و استقرایی، از بعد زمان جزو تحقیقات گذشته نگر، از بعد طول مدت زمان انجام تحقیق از نوع تحقیقات مقطعی، و از لحاظ روش جمع آوری اطلاعات از نوع تحقیقات کتابخانه ای و میدانی (اسناد کاوی) و همچنین از بعد روش تحلیل داده ها از نوع تحقیقات تحلیل محتوا مبتنی بر روش های آماری می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸ می باشد. روش اتخاذ شده در این تحقیق برای برآورد و آزمون فرضیه ها، رگرسیون چند متغیره می باشد و همچنین برای تجزیه و تحلیل آماری داده ها و بررسی آزمون فرضیه های تحقیق حاضر از آمار توصیفی (شامل میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (رگرسیون خطی چند متغیره) استفاده شده است. جهت آزمون فرضیه ها از آزمون های همچون مانایی، همسانی واریانس و .. و همچنین برای آزمون فرضیات ابتدا با استفاده از آزمون f لیمر درستی ادغام داده ها مورد بررسی و سپس با استفاده از آزمون هاسمن نوع روش آزمون (اثرات ثابت یا تصادفی) تعیین و از آماره t برای بررسی منعی دار فرضیه متغیرهای مستقل در سطح اطمینان ۹۵٪ محاسبه می شوند. لازم به ذکر است که داده های مورد استفاده برای متغیرهای این تحقیق با نرم افزار Excel نسخه ۲۰۱۰ محاسبه و پردازش شده و سپس تجزیه و تحلیل و آزمون

فرضیه‌های تحقیق، به همراه نتایج آن نیز با توجه به خروجی‌های به دست آمده از نرم افزار Eviews نسخه ۹ استفاده می‌شود.

۵- متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته: متغیر وابسته در این تحقیق مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری می‌باشد که همسو با تحقیقات؛ ریچاردو و همکاران (۲۰۲۰) و ولی پور و همکاران (۱۳۹۳) از مربوط بودن ارزش دفتری هر سهم گزارش شده از مدل ارائه شده توسط اولسن موسوم به مدل قیمت استفاده شده است. این مدل که ارزش بازاری یک شرکت را به عنوان یک تابع خطی از عایدات، ارزش‌های دفتری و دیگر اطلاعات مرتبط با ارزش بیان می‌کنند به شرح زیر می‌باشد:

$$P_{it} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{it} + \beta_2 BVS_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن:

ارزش بازار هر سهم در پایان سال مالی برای شرکت، P_{it} ;

سود هر سهم در پایان سال مالی برای شرکت EPS ;

BVS : ارزش دفتری هر سهم پایان سال مالی برای شرکت است

متغیر مستقل: در این تحقیق متغیر مستقل استقلال حسابرسان می‌باشد که برای اندازه‌گیری متغیر استقلال حسابرسان مطابق تحقیق رودریگز و همکاران (۲۰۱۲) از مدل سهم بازار موسسه حسابرسان استفاده می‌شود.

$$RI = 1 - (HC/D) * 100$$

RI : نسبت استقلال حسابرسان،

HC : حق الزحمه حسابرسان در سال مورد نظر برای شرکت مدنظر،

I : کل درآمد موسسه حسابرسان در سال مورد نظر

در این مدل فرض بر این است هر اندازه میزان دریافتی‌های حسابرسان از محل یک صاحب‌کار کمتر باشد آنگاه حسابرسان توانایی بیشتری برای مقاومت در برابر رفتارهای فرصت‌طلبانه صاحب‌کار خواهد داشت. این موضوع در بخش دوم احکام آیین رفتار حرفه‌ای حسابداران رسمی شاغل نیز مورد توجه قرار گرفته که طبق آن، نباید بخش عمده‌ای از

حق‌الزحمه حسابرس به‌طور مستمر از محل یک صاحب‌کار باشد. این بخش به‌صراحت بیان می‌کند که تحصیل بیش از ۲۵ درصد درآمدهای مستمر سالانه یک حسابدار رسمی یا مؤسسه حسابرسی از یک صاحب‌کار یا گروه صاحب‌کار خاص، برای بیش از ۲ سال مجاز نمی‌باشد. در حقیقت حق‌الزحمه پرداختی توسط صاحب‌کار نسبت به کل حق‌الزحمه‌های دریافتی حسابرس بیشتر باشد، می‌توان گفت صاحب‌کار نفوذ بیشتری بر حسابرس دارد. از آنجاکه حق‌الزحمه حسابرسی برای کلیه شرکت‌ها در دسترس نیست و از سوی دیگر حق‌الزحمه حسابرسی با جمع دارایی‌های صاحب‌کار همبستگی بالایی دارد، برای محاسبه معیار نفوذ صاحب‌کار به‌جای حق‌الزحمه حسابرسی از جمع دارایی‌های صاحب‌کار استفاده می‌شود. معیار نفوذ برای هر صاحب‌کار - حسابرس محاسبه‌شده و از تقسیم جمع دارایی‌های شرکت بر جمع دارایی‌های تمامی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران که توسط این حسابرس رسیدگی می‌شوند حاصل می‌گردد. سپس ارقام مربوط به معیار نفوذ صاحب‌کار به ۴ دسته طبقه‌بندی شده و به ۳ چارک پایین عدد ۱ و به بالاترین چارک عدد صفر اختصاص داده شد. به‌عبارت‌دیگر عدد ۱ نشانگر استقلال بالای حسابرس است (حسین پور و همت فر، ۱۳۹۵).

متغیرهای کنترلی: متغیرهای کنترلی تحقیق حاضر به شرح زیر ارائه می‌گردد:

اندازه شرکت (SIZE): لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت

بازده دارایی (ROA): عبارت است از سود خالص بر میانگین کل دارایی‌ها

کیفیت حسابرسی (Auditor): یک متغیر مجازی است که اگر حسابرس، یک مؤسسه بزرگ حسابرسی (سازمان حسابرسی یا مؤسسه حسابرسی مفید راهبر) باشد ارزش آن یک و در غیر این صورت، ارزش آن صفر خواهد بود.

ارزش دفتری به بازار (B/P): نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار سهام اصولاً بدین ترتیب محاسبه می‌شود در ابتدا ارزش دفتری سهام عادی شرکت با استفاده از اطلاعات آخرین ترازنامه تعیین می‌شود. آنگاه ارزش بازار سهام به‌وسیله ضرب کردن آخرین قیمت بازار سهام عادی در تعداد سهام منتشره، مشخص می‌شود. سپس ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام بر ارزش بازار آن تقسیم می‌شود تا این نسبت به دست آید.

دستمزد حسابرسان (Fee): دستمزد حسابرسان مستقل است که برای اندازه‌گیری آن از لگاریتم طبیعی هزینه‌ی حسابرسانی استفاده شده است.
 اهرم مالی (LEV): نسبت بدهی‌ها به دارایی‌ها شرکت
 عمر شرکت (Age): در تحقیق حاضر منظور از عمر شرکت، تعداد سال‌های که از تأسیس شدن شرکت تا سال مالی مورد نظر محاسبه می‌گردد.

تجزیه و تحلیل فرضیه‌های تحقیق

مدل عملیاتی تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد: (ریچاردو و همکاران، ۲۰۲۰)

مدل ۱

$$\text{Relevance}_{it} = \beta + \beta_1 \text{IND}_{it} + \beta_2 \text{Size}_{it} + \beta_3 \text{ROA}_{it} + \beta_4 \text{Auditor}_{it} + \beta_5 \text{B/P}_{it} + \beta_6 \text{Fee}_{it} + \beta_7 \text{LEV}_{it} + \beta_8 \text{Age}_{it} + \varepsilon_{it}$$

Relevance: مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری

IND: استقلال حسابرسان

Size: اندازه شرکت

ROA: بازده دارایی

Auditor: کیفیت حسابرسانی

B/P: ارزش دفتری به بازار

Fee: دستمزد حسابرسان

Lev: اهرم مالی

Age: عمر شرکت

β : مقدار ثابت

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5$: ضرایب متغیرها

ε : جزء خطای مدل رگرسیون

۶- نتایج تحقیق

۶-۱- آمار توصیفی

_____ بررسی رابطه بین استقلال حسابرس و مربوط بودن ارزش اطلاعات ...

در جدول او ۲ آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق نشان داده شده است. لازم به ذکر است که داده‌های تحقیق مربوط به دوره ۹ ساله ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ برای ۱۳۲ شرکت به صورت سالانه استخراج شده است.

جدول ۱ - آمار توصیفی

متغیر	تعداد مشاهده	میانگین	میانه	انحراف معیار	ماکزیمم	مینیمم	کشیدگی	چولگی
مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری	۱۱۸۸	۱۰,۶۵	۰,۶۰	۰,۴۷	۵۶۲,۱	۰,۰۰۰۶	۵۷,۵	۶,۸
اندازه شرکت	۱۱۸۸	۶,۲۸	۶,۲۲	۰,۶۶	۹,۱۸	۴,۳۷	۳,۴۸	۰,۴۶
بازده دارایی‌ها	۱۱۸۸	۱,۲۵	۰,۱۶	۴,۵	۵۷,۲	-۱,۷	۴۶,۳	۶,۰۱
ارزش دفتری به ارزش بازار سهام	۱۱۸۸	۲,۹۴	۰,۹۳	۷,۱	۹۶,۲	۰,۰۰۳	۵۴,۵	۶,۳۶
دستمزد حسابرسی	۱۱۸۸	۴,۸۰	۴,۹۰	۰,۷۰	۶,۵	۲,۲۴	۳,۴	-۰,۶۰
اهرم مالی	۱۱۸۸	۰,۵۶	۰,۵۶	۰,۲۲	۲,۰۷	۰	۶,۳	۰,۵۶
عمر شرکت	۱۱۸۸	۲,۰۵	۲,۱۰	۰,۳۸	۲,۹۷	۰,۳۰	۳,۹	-۰,۷۳

جدول ۲ - آمار توصیفی متغیرهای کیفی تحقیق

متغیر	ارزش	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
استقلال حسابرس	۰	۵۰	۴	۴
	۱	۱۱۳۸	۹۶	۱۰۰
	جمع	۱۱۸۸	۱۰۰	-
کیفیت حسابرسی	۰	۸۰۴	۶۸	۶۸
	۱	۳۸۴	۳۲	۱۰۰
	جمع	۱۱۸۸	۱۰۰	-

با توجه به جدول میانگین متغیرهای مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، ارزش دفتری به ارزش بازار سهام، دستمزد حسابرسی، اهرم مالی و

عمر شرکت به ترتیب برابر با ۱۰۶۵، ۶،۲۸، ۱،۲۵، ۲،۹۴، ۴،۸۰، ۰،۵۶، ۲،۰۵ می‌باشد. بیشترین و کمترین مقدار متغیرهای مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، ارزش دفتری به ارزش بازار سهام، دستمزد حسابرسی، اهرم مالی و عمر به ترتیب برابر با ۵۶۲،۱ و ۰،۰۰۰۶، ۹،۱۸ و ۴،۳۷، ۵۷،۲ و -۱،۷، ۹۶،۲ و ۰،۰۰۳، ۶،۵ و ۲،۲۴، ۲،۰۷ و ۲،۹۷، ۰ و ۰،۳۰ می‌باشد.

۲-۶- بررسی فرضیه تحقیق

برای آزمودن فرضیه‌های تحقیق با استفاده از مدل‌های زیر استفاده می‌شود.

بین استقلال حسابرس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی رابطه بین استقلال حسابرس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها، فرض H_0 و H_1 به صورت زیر تدوین شده است .

$H_0 =$ بین استقلال حسابرس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها رابطه معناداری وجود ندارد.

$H_1 =$ بین استقلال حسابرس و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

$$Relavance_{it} = \beta_0 + \beta_1 IND_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Roa_{it} + \beta_4 Auditor_{it} + \beta_5 B/P_{it} + \beta_6 Fee_{it} + \beta_7 Lev_{it} + \beta_8 Age_{it} + \epsilon_{it}$$

جدول ۳: نتایج برازش مدل با استفاده از روش اثرات ثابت

متغیر وابسته: مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری						
متغیرهای مستقل	ضریب	آماره t	خطای استاندارد	ضریب تورم واریانس	سطح معناداری	رابطه
استقلال حسابرس	۰،۵۹	۲۲،۸	۰،۰۲	۱،۴۳	۰،۰۰۰	معنی‌دار
اندازه شرکت	۰،۰۹	۲،۱۹	۰،۰۴	۱،۰۲	۰،۰۲۸	معنی‌دار

بازده دارایی‌ها	۰,۱۸	۳,۳۷	۰,۰۵	۱,۰۸	۰,۰۰۰	معنی‌دار
کیفیت حسابرسی	۰,۱۳	۲,۶۹	۰,۰۴	۱,۴۵	۰,۰۰۷	معنی‌دار
ارزش دفتری به ارزش بازار سهام	-۰,۰۱	-۰,۶۳	۰,۰۳	۱,۰۱	۰,۵۲۸	بی‌معنی
دستمزد حسابرسی	-۰,۰۶	-۱,۹۳	۰,۰۳	۱,۰۴	۰,۰۵۲	بی‌معنی
اهرم مالی	۰,۰۷	۱,۷۴	۰,۰۴	۱,۰۹	۰,۰۸۱	بی‌معنی
عمر شرکت	۰,۱۵	۲,۸۸	۰,۰۵	۱,۰۱	۰,۰۰۴	معنی‌دار
ضریب تعیین مدل	۰,۵۹					
ضریب تعیین تعدیل شده مدل	۰,۵۳					
آماره بروش پاگان	F					
	۹۹۱۴,۳	سطح معناداری				
آماره	دوربین واتسون (استقلال جز خطاها)					
آماره F جدول	۲,۰۷					
سطح معناداری	۱۰,۸۴					
	۰,۰۰۰					

منبع: یافته‌های تحقیق

یکی از مفروضات رگرسیون کلاسیک همسانی واریانس باقیمانده‌ها است. در این مطالعه برای بررسی همسانی واریانس‌ها از آزمون بروش پاگان استفاده شده است. با توجه به سطح اهمیت این آزمون که کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد (۰,۰۰۰) فرضیه صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس رد شده و می‌توان گفت مدل دارای مشکل ناهمسانی واریانس می‌باشد. در این مطالعه جهت رفع مشکل در برآورد مدل از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده شده است. همچنین در این مطالعه برای آزمون همبسته نبودن باقیمانده‌ها که یکی از مفروضات تجزیه و تحلیل رگرسیون می‌باشد و خودهمبستگی نامیده می‌شود از آزمون دوربین واتسون استفاده شده است. با توجه به نتایج اولیه برآورد مدل مقدار آماره دوربین واتسون مابین ۱,۵ و ۲,۵ بوده، می‌توان نتیجه گرفت باقیمانده‌ها مستقل از هم می‌باشند. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۲,۰۷ می‌گردد. ضریب تعیین مدل (۰/۵۹) معرف قدرت توضیح کنندگی مدل برآورد شده می‌باشد. با افزایش مشاهدات و هم‌چنین با افزایش متغیرهای مستقل میزان ضریب تعیین

افزایش می‌یابد و این افزایش ممکن است کاذب باشد. ضریب تعیین تعدیل شده (۰,۵۳)، نشان‌دهنده تأثیر واقعی متغیرهای مستقل مدل بر وابسته است. در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به جدول (۹-۴)، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر استقلال حسابرسان (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، در نتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. مثبت بودن ضریب متغیر استقلال حسابرسان (۰,۵۹)، نشان‌دهنده میزان تأثیر مثبت این متغیر بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها می‌باشد. در بررسی سطح معنی‌داری متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، کیفیت حسابرسی، ارزش دفتری به ارزش بازار سهام، دستمزد حسابرسی، اهرم مالی و عمر شرکت به ترتیب برابر با (۰,۰۲۸)، (۰,۰۰۰)، (۰,۰۰۷)، (۰,۵۲۸)، (۰,۰۵۲)، (۰,۰۸۱)، (۰,۰۰۴) می‌باشد که تأثیر متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، کیفیت حسابرسی، عمر شرکت در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. مثبت بودن ضریب متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، کیفیت حسابرسی، عمر شرکت به ترتیب برابر با (۰,۰۹)، (۰,۱۸)، (۰,۱۳)، (۰,۱۵)، نشان‌دهنده میزان تأثیر مثبت این متغیرها بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها می‌باشد.

۷- نتیجه‌گیری و پیشنهادهای تحقیق

استنباط علمی تحقیق حاضر بر این اساس است که از آن جا که گزارش‌های حسابرسان مستقل موجب اعتباربخشی به اطلاعات حسابداری و منابع تصمیم‌گیری گروه‌های ذینفع می‌شود، استقلال حسابرسان یک مفهوم ضروری در مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری به نظر می‌رسد. می‌توان گفت در ساختار هر تئوری حسابرسی، توجیه اندکی نیاز است. از آنجاکه نظر حسابرسان برای گواهی و اعتباربخشی به صورت‌های مالی که توسط مدیریت صاحب‌کار تهیه شده، ارائه می‌گردد، لذا استقلال حسابرسان یک مفهوم ضروری به شمار می‌آید اگر حسابرسان، مستقل از مدیریت صاحب‌کار نباشد، نظرش چیزی به اعتبار صورت‌های مالی نمی‌افزاید. بنابراین همواره این انتظار وجود دارد که حسابرسان با شایستگی و درستکاری در حرفه خود عمل کنند. به‌ویژه از آن‌ها انتظار می‌رود که از مهارت‌ها و دانش خود در جهت

منافع افراد ذینفع استفاده کنند و در انجام این کار اجازه ندهند که قضاوت‌ها و تصمیم‌گیری‌هایشان تحت نفوذ و تأثیر مدیریت صاحب‌کار قرار گیرد. همچنین در خصوص تعهد اجتماعی حسابرسان، این انتظار متعارف وجود دارد که آن‌ها در تمام مدت، مستقل از هر نوع منفعتی، از جمله منافع شخصی، به وظایف خود عمل کنند. استقلال در واقع، مفهومی انتزاعی است که به‌طور مستقیم مشاهده شدنی نیست و اغلب آن را به‌عنوان حالتی ذهنی توصیف کرده‌اند که به مفاهیمی همچون بی‌طرفی، صداقت، امانت و شخصیت ارتباط دارد. در بیشتر تعریف‌های موجود، دو بعد برای استقلال وجود دارد. یکی استقلال واقعی (باطنی) و دیگری استقلال ظاهری. اگر حسابرس از صاحب‌کار مستقل نباشد، نظر او اعتبار صورت‌های مالی را افزایش نمی‌دهد. کیفیت حسابرسی به عوامل متعددی به‌ویژه استقلال حسابرس بستگی دارد. لذا، کاهش استقلال حسابرس به‌طور مستقیم بر کیفیت فرآیند حسابرسی و اظهارنظر وی تأثیر می‌گذارد. به همین دلیل، مجامع حرفه‌ای توجه جدی به عوامل خدشه‌دار کننده استقلال دارند. استقلال حسابرس متأثر از پذیرش در استفاده از استانداردهای حسابرسی، کنترل کیفیت، فشار مدیریت، ارائه خدمات غیر حسابرسی، به‌کارگیری تردید حرفه‌ای، تجربه حسابرسان، حق‌الزحمه حسابرسی، جمع‌آوری داده‌های جدید برای فعالیت مشتری قرار می‌گیرد، لذا قبل از تأثیرگذاری این تهدیدها بر استقلال حسابرس او باید روش‌های بازدارنده مناسبی را در پیش گیرد و این نکته سبب افزایش مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری می‌گردد. باید اشاره کرد که دو ویژگی کیفی مرتبط با محتوای اطلاعات که به کمک آن می‌توان اطلاعات مفیدتر را از سایر اطلاعات تمایز داد، مربوط بودن و قابلیت اتکایی اطلاعات حسابداری می‌باشد مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری، حالت عملیاتی شده دو ویژگی فوق است؛ زیرا ارقام حسابداری تنها زمانی دارای ارزشی مربوط هستند که سرمایه‌گذاران آن‌ها را در ارزیابی‌های خود از شرکت مربوط بدانند و همچنین آن‌ها را جهت انعکاس در قیمت سهام قابل‌اتکا تشخیص دهند. حال در این تحقیق در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به جدول (۹-۴)، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر استقلال حسابرس (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، در نتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. مثبت بودن ضریب متغیر استقلال حسابرس

(۰,۵۹)، نشان‌دهنده میزان تأثیر مثبت این متغیر بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری شرکت‌ها می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر همسو با تحقیق ریچاردو و همکاران (۲۰۲۰) می‌باشد که تحقیق آنان نشان داد که هر چه مقدار استقلال حسابرس بیشتر باشد باعث بهبود مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری می‌گردد.

۸- منابع

اسماعیلی، جعفر، ۱۳۹۷، بررسی رابطه بین حسابداری ارزش منصفانه با مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، تهران، موسسه آموزش عالی علامه خویی (ره)، پاییز ۹۷.

امیرآزاد، میرحافظ، برادران حسن‌زاده، رسول، محمدی، احمد، تقی‌زاده، هوشنگ. (۱۳۹۷). مدل جامع عوامل مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران به روش نظریه‌پردازی زمینه بنیان. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۰(۴)، ۲۱-۴۲.

بیژن نیا، حمیدرضا و جهان‌شاد، آزی‌تا، ۱۴۰۰، بررسی تاثیرگذاری جنسیت حسابرس بر رابطه بین استقلال حسابرس و کیفیت خدمات حسابرسی، همایش ملی رویکردهای نوین در حسابداری و امور مالی، علی‌آباد

تحریری، آرش و پیری، مهدی. (۱۳۹۹). استقلال حسابرس: تحلیلی مقایسه‌ای از نگرش حسابرسان و مدیران مالی ایرانی، دوره ۱۰، شماره ۲ - شماره پیاپی ۳۶، تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۱۳۹-۱۶۲

حسن‌پور، مجتبی و محمود همت فر، ۱۳۹۵، بررسی تأثیر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، ششمین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت و سومین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری‌های باز، تهران، همایشگران مهر اشراق کریم‌زاده، اکبر و ستاره، فهیمه. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری و چرخه عمر شرکت در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های علوم مدیریت، ۲(۴)، ۶۳-۸۸.

ولی‌پور، ه، طالب‌نیا، ف و احمدی، ر. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سطح افشای اختیاری بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابداری مدیریت، شماره ۷، صص ۷۱-۸۱

- Antonio Carlos Coelho and Glauber Cavalcante dos Santos.(2018). Value-relevance of disclosure: risk factors and risk management in Brazilian firms. Paper presented at the XI ANPCONT Congress, Belo Horizonte, MG, Brazil, June 2018. ISSN 1808-057X. DOI: 10.1590/1808-057x201806150
- Bhattacharya, N., Desai, H. and Venkataraman, K.(2010). Does Earnings Quality Affect Information Asymmetry? Evidence from Trading Costs. *The International Journal of Accounting*, Vol. 45, PP. 77–103
- Hesham Almujaed, I. and Alfraih, M.M. (2020), "Corporate governance and value relevance of accounting information: Evidence from Kuwait", *International Journal of Ethics and Systems*, Vol. 36 No. 2, pp. 249-262.
- Riccardo Cimini¹ & Alessandro Mechelli and Vincenzo Sforza. (2020). Auditor Independence and Value Relevance in the European Banking Sector: Do Investor Protection Environment and Corporate Governance Matter. *Journal of Accounting, Auditing & Finance* 4(12), 1–24
- Mechelli, A., & Cimini, R. (2017). Do (audit firm and key audit partner) rotations affect value relevance? Empirical evidence from the Italian context. *International Business Research*, 10(1), 143–152.